

Kriminologer och hundvänner

För en tid sedan anordnade vi på Svenska Läkaresällskapet ett Berzeliussymposium som handlade om prevention av fetma. Bakgrunden var den alarmerande globala ökningen av fetma. Inte bara i västvärlden, som vi ju traditionellt förknippar med en hälsovådlig livsstil, högt fettinnehåll i kosten och dålig fysisk aktivitet, utan aktuella signaler från många andra delar av världen talar för att fetma där håller på att bli ett eskalerande hälsoproblem. I länder som Malaysia, Indonesien och Thailand är prevalensen snart lika hög som i Europa. I Bombay torde det finnas flera individer med hälsovådlig fetma än i hela Sverige.

Att diskutera prevention är dock en ovanlig situation för de flesta läkare. Det är uppenbart, att många av oss förknippar vår kliniska roll med den gamla uppfattningen att läkare arbetar mot enskilda sjuka patienter. Naturligtvis måste många andra aktörer delta i preventionsarbetet, men fortfarande är läkarnas roll oundgänglig. Många undersökningar visar dessutom, att om läkarna inte engagerar sig i detta arbete kommer inte andra personalkategorier att kunna stöd.

Prevention fordrar tålamod. Al-lander och Lindahl [1] har betonat att vi ödmjukt måste inse att prevention alltid kommer att vara ett mödosamt och otacksamt arbete att utföra. Det var i slutet på 1700-talet Jenner noterade, att kokoppsvaccinering skyddade mot smittkoppor, ett av mänsklighetens gissel. Men det tog alltså mer än 200 år innan WHO kunde förklara världen smittkoppsfri. Och detta för ett tillstånd som uppenbarligen inte medförde någon som helst positiv upplevelse för individen! Droger, tobak, alkohol och mat har däremot positiva och betydande njutningsvärden. Att för dessa njutningar tro att preventivt arbete skall vara lätt att genomföra är blåögt. För den som jobbar med prevention av fetma är det trösterikt att se på alla dem som kämpat med tobakspreventivt arbete och som äntligen börjar se resultat av sina insatser. Det är först genom att se i backspejeln som vi kan konstatera att det faktiskt ändå har hänt någonting. Rökningen börjar bli socialt omöjlig i flera delar av världen och många experter menar att den första och värsta delen av kampen kanske ändå är vunnen. När det gäl-

FOTO: ALEXANDER RUASIBLOHUSET

I USA, världens fetaste land, är det på många ställen praktiskt taget omöjligt att förflytta sig med annat än bil. Kreativitet, fantasi och ett tvärvetenskapligt synsätt kommer att bli viktiga framtida arbetsredskap i det preventiva arbetet mot fetma.

ler prevention av fetma har utvecklingen än så länge gått i motsatt riktning, eftersom prevalensen har ökat både hos barn och vuxna.

Berzeliussymposiet försökte identifiera några nya områden där preventivt kreativt tänkande kan vara av värde:

Om vi inte bygger ett samhälle som gör fysisk aktivitet möjlig, säker och njutbar, hur kan vi då förvänta oss att återinföra ett normalt rörelseschema i vår mekaniserade värld? I Sverige har vi ännu privilegiet av att leva i ett land

där allemansrätten gäller, där gator har trottoarer och där säkerheten både i trafiken och mot övergrepp är relativt hygglig.

I USA, världens fetaste land, är det på många ställen praktiskt taget omöjligt att förflytta sig med annat än bil. Det har nu gått så långt att man försöker introducera motionspromenader inomhus i shoppingcentra, där det finns luftkonditionering, där säkerheten är betydande, överfalls- och påkörningsrisken minimal och man kan ta en kopp kaffe (och en hamburgare!) efter rundturen bland

visar vägen i arbetet mot fetma

affärerna.

Det är troligt att stadsbyggare och arkitekter blir amerikanarnas nya partner för att förverkliga ett framtida samhälle som bjuder bättre motionsalternativ och som fungerar fetmaförebyggande.

Det finns en övertro på att medier-na kommer att hjälpa oss att föra ut goda hälsobudskap. Verkligheten är snarast den motsatta. De flesta budskap på TV och framför allt reklam-TV ger häl-sovådliga signaler. Av reklamen för mat utgörs t ex bara 7 procent av kampanjer för produkter som vi skulle uppfatta som nyttiga. På försök har man i vissa mindre amerikanska städer infört en TV-fri kväll i veckan, när föräldrar, lä-rare och skolföreningar engagerar sig för gemensamma aktiviteter. Sådana småprojekt har dock haft påvisbara och gynnsamma effekter på livsstilen, våldsbänagenheten och kostvanorna.

Lagstiftning uppges som en tänkbar metod att styra konsumtionen mot när-ringsriktiga livsmedel, men kan lätt leda till överoptimism. Fett är en billig råvara, och sannolikt skulle man behö-va sätta upp priset extremt högt för att få en minskad konsumtion. Socker, som vi tidigare uppfattade som hälsovådligt, är egentligen inte längre något bekymmer ur kariessynpunkt. Möjligheterna att beskatta sockerprodukter för praktiskt bruk är inte särskilt genomförbara. Ris-kena för en svart marknad, smuggling och smygvägar är uppenbar – 20 pro-cent av svenskt socker används t ex inom industrin för bl a läkemedelspro-duktion. Att sänka priset på nyttiga pro-dukter är dock ett alternativ som leder till ökad konsumtion.

Det finns helt andra områden att lära ifrån. En fransk arbetsgrupp kallar sig Afirac (Association Française d'In-formation et de Recherche sur l'Animal de Compagnie). Gruppen sponsras inte oväntat av djurfoderproducenter som har insett att det är viktigt att hund- och kattägare kommer överens med andra invånare i samhället så att konflikter undviks. Afirac har utgivit en noggrann beskrivning av hur man i stadsbilden kan bygga in rastplatser för hundarna där de också kan utträta sina behov utan att det stör omgivningen och alla dem som upprörts av hundlort i rännenar-na.

Manualen är extremt detaljerad och innehåller bygganvisningar, mått, för-

slag på sand- och gruskvalitet, rengö-ringstekniker osv. Afiracs djurtoaletter har blivit en sådan succé i franska små-städer där metoden testats, att andra städer nu står på kö för att få pröva. Mo-dellen kan självklart överföras till tek-niker att isolera biltrafik från fotgänga-re och cyklisterna, och göra städer och samhällen mera motionsvänliga.

Cykelbanor börjar byggas ut i vissa samhällen, även om vi uppenbarligen har långt kvar till Köpenhamns eller Amsterdams nivå. Det är av intresse att notera att i ett land som Holland sker faktiskt hela 70 procent av närtransport-erna över korta sträckor med cykel.

Kriminologen Clarke besökte Sve-rige för något år sedan och talade om »situational crime prevention» [2]. Han beskrev metoder att förhindra att brott begås genom att försvåra förutsättning-arna. Tankarna har nyligen diskuterats i den svenska dagspressen. Bygger man ett samhälle där det finns belysning på gator och i gränder och på parkerings-platser blir våld mindre vanligt. Om man i bussar byter ut sedlar och mynt som betalningsmedel mot förhandsin-köpta biljetter är det inte längre någon poäng med att råna busschaufförer. Om graffiti längs tunnelbaneväggar ome-delbart målas över är det meningslöst att kludda, eftersom ändå ingen kom-mer att se resultaten av dessa konstut-övningar. Om telefoner där man kan se vem som ringer blir vanliga behöver man inte utsätta sig för otäcka och snus-kiiga samtal.

Genom att alltså med mycket enkla medel skapa ett samhälle där förutsät-ningarna för brott minskar, där risken att bli upptäckt ökar och där vitsen med att begå kriminella handlingar försvin-ner uppnår man en betydande preventiv insats. Den som sysslar med att före-bygga fetma eller annan medicinskt re-laterad ohälsa kan troligen lära sig av kriminologerna, en grupp som vi knap-past sett som några naturliga samar-betspartner.

WHO har förklarat att fetma är en global epidemi som just nu växer med explosionsartad hastighet. Även om vi börjar skönja möjligheten att använda rimligt effektiva läkemedel är självfal-let preventionen den enda möjligheten att på sikt vända utvecklingen. Kreati-vitet, fantasi och ett tvärvetenskapligt synsätt blir därvidlag viktiga framtida

KRÖNIKÖR

STEPHAN RÖSSNER
professor, överviktsenheten.
Huddinge sjukhus.

”Rökningen börjar bli socialt omöjlig i flera delar av världen och många experter menar att den första och värsta delen av kampen kanske ändå är vunnen. När det gäller prevention av fetma har utvecklingen än så länge gått i motsatt riktning, eftersom prevalensen har ökat både hos barn och vuxna.”

betsredskap.

Referenser

1. Allander E, Lindahl BIB. Why is prevention so difficult and slow? Scand J Soc Med